

Waldemar Chrostowski

"Łużyckie przekłady Biblii - przewodnik bibliograficzny", Tadeusz Lewaszkiewicz, Warszawa 1995 : [recenzja]

Collectanea Theologica 66/3, 201-202

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Tadeusz LEWASZKIEWICZ, *Łużyckie przekłady Biblii – przewodnik bibliograficzny*, Język na pograniczach 14, Instytut Sławistyki PAN – Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa, 1995, ss. 181.

Łużyce i Łużycanie, tak mało znani, to kraina i naród „Serbów” nadłabskich. Każdy, kto udaje się w ten rejon, natychmiast po przekroczeniu polsko-niemieckiej granicy w Zgorzelcu dostrzega dwuzjęzyczne, łużyckie i niemieckie nazwy. Jest tak, mimo że kraj został prawie całkowicie ziemczony, a rdzenni Słowianie łużyccy są w nim śladową mniejszością. Uważny turysta rozpozna tu i ówdzie ślady kontaktów z Polską, np. słup milowy Augusta Mocnego w Wojerecach (niem. Hoyerswerda). W tymże mieście istnieje od 1912 r. siedziba Związku Łużyczan „Domowina”, zaś przed kilkunastoma laty ustawiono na rynku rzeźbę pary w strojach narodowych. Stolicą Łużyc jest Budziszyn (niem. Bautzen), także nasuwający skojarzenia – zwłaszcza z początkami polskiej państwowości. Kraj dzieli się na dwie części: Łużyce Górne i Dolne, przy czym w pierwszych mieszka dużo katolików. „Serbołużycanie saksońscy”, bo i taka nazwa pojawia się w piśmiennictwie, mówią własnym mniejszościowym językiem, podobnie jak Fryzowie na pograniczu Niemiec i Holandii, Retoromanie w Szwajcarii albo Kaszubi w Polsce. Mając na względzie ich specyficzny język i kulturę można więc – wzorem prof. Alfreda M a j e w i c z a, językoznawcy z Poznania, który wprowadził termin „etnolekt kaszubski” – mówić o „etnolekcie łużyckim”, bo Łużycanie są prawdziwą mniejszością etniczną i kulturową.

Miesięczne stypendium ufundowane przez Macierz Łużycką, które w 1991 r. otrzymał Tadeusz L e w a s z k i e w i c z, umożliwiło mu zapoznanie się w Instytucie Łużyckim w Budziszynie z zebranymi tam rocznikami prasy łużyckiej. We wstępie do książki (s. 7) autor zaznaczył, że wydając swój przewodnik bibliograficzny po łużyckich przekładach Pisma Świętego wypełnił lukę, polegającą na braku w sorabistyce kompendium informacyjno-bibliograficznego o tłumaczeniach Biblii na łużycki oraz ich roli dla rozwoju tego języka i kultury. Tak specjalistyczne badania, mało widowiskowe i znane wąskiemu gronu fachowców i entuzjastów, mają ogromne znaczenie dla ugruntowania tożsamości mniejszości narodowych i religijnych, a zarazem pokazują kulturowy i duchowy pluralizm, który szczególnie w dobie aktualnej globalizacji Europy bywa zapoznawany czy wręcz bagatelizowany. Z punktu widzenia biblisty oraz historyka kultury i języka potwierdzają też przemożne oddziaływanie Biblii, owocujące trwałymi wpływami na mentalność i losy ludzi.

Książka dzieli się na dwie części. Pierwsza (ss. 13-48) to bardzo zwarty zarys dziejów łużyckich przekładów Biblii. Uwzględniła się w nim kształtowanie się łużyckich

języków literackich i rolę Biblii na Łużycach w okresie przedpiśmiennym. Pierwsze przekłady biblijne pojawiły się w XVI w., czyli po wystąpieniu Marcina Lutra. Pozostają one w ścisłych związkach z reformacją, której geograficzna bliskość wycisnęła trwale piętno na historii Saksonii i Łużyc. Autor dzieli wszystkie przekłady na trzy grupy: przekłady dolnołużyckie, gdzie dominowali protestanci, oraz przekłady górnołużyckich protestantów i górnołużyckich katolików. Sporo do myślenia daje fakt, że pierwsza kompletna Biblia katolicka, opracowana pod kierunkiem M. Salowskiego, ukazała się dopiero w latach 1966-1976. Druga część książki (ss. 49-169) obejmuje bibliografię prac o łużyckich przekładach Biblii, podzieloną na kilka kategorii: publikacje o ściśle określonym autorstwie, publikacje podpisane inicjałami, kryptonimami i innymi oznaczeniami, publikacje anonimowe lub podpisane przez łużyckich superintendentów, a także prace zbiorowe oraz uzupełnienia. Na końcu tej części autor zamieścił wykaz skrótów i bardzo przydatny indeks rzeczowy. Łącznie wlicza się 662 publikacje, wydane od przełomu XVII/XVIII w. do roku 1995. Książkę zamyka aneks (ss. 170-181), a w nim mapa łużyckiego obszaru językowego do końca XVIII w. i fragment Ewangelii według św. Mateusza z dziesięciu różnych przekładów łużyckich.

Aczkolwiek zainteresowanie Łużyczanami i ich kulturą jest ograniczone, bibliści i teologowie powinni wiedzieć, że taka pomoc bibliograficzna istnieje. Interesującym doświadczeniem jest przeczytanie zamieszczonego na końcu książki fragmentu z Mt 2, porównanie różnych przekładów łużyckich między sobą oraz porównanie ich z brzmieniem w języku polskim. Ciekawe, czy podobne opracowanie jest możliwe np. w odniesieniu do języka kaszubskiego. Wiadomo bowiem, że istnieje przekład Nowego Testamentu na kaszubski, którego przed II wojną światową dokonał ks. Franciszek Gracza, ale czy jest to przekład jedyny?

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Krzysztof MIELCAREK, *Jezus – ewangelizator ubogich (Łk 4, 16-30). Studium z teologii św. Łukasza*, Lublin 1994.

Zachodzące w naszym kraju zmiany znajdują wyraźne odbicie w coraz liczniejszej pojawiającej się publikacjach poświęconych problematyce biblijnej. Znakomitą większość z nich stanowią pozycje raczej popularyzatorskie, przybliżające zainteresowanym najbardziej podstawowe wiadomości o Biblii. Na szczęście pojawiają się również publikacje o charakterze wyraźnie naukowym albo takich aspiracjach. Do tego rodzaju pozycji należy z pewnością wydana ostatnio praca K. Mielcarka „Jezus – ewangelizator ubogich (Łk 4, 16-30). Studium z teologii św. Łukasza”, będąca w gruncie rzeczy pracą doktorską, obronioną w Instytucie Nauk Biblijnych KUL. Praca składa się z czterech rozdziałów, poprzedzona krótką przedmową autorstwa Ks. Prof. Józefa Kudasiewicza i wstępem, w którym czytelnik znajdzie związane omówienie dotychczasowych prac poświęconych Łk 4, 16-30.